

BELGISCHE SENAAT

COMMISSIEVERGADERING VAN 22 JANUARI 1930

Verslag uit naam der Commissie van Kunsten en Wetenschappen, belast met het onderzoek der Begrooting van het Ministerie van Kunsten en Wetenschappen voor het dienstjaar 1930.

(Zie n° 5-VII van den Senaat.)

Aanwezig : De heeren VERMEYLEN, voorzitter; Graaf DE LA BARRE D'ERQUE-LINNES, DUCHATEAU, GOFFIN, LEGRAND, RONVAUX, MEVR. SPAAK en de heer CARNOY, verslaggever.

MEVROUW, MIJNE HEEREN,

Terwijl de verslagen der opzieners wijzen op een langzamen doch gestadigen vooruitgang in de onderscheiden graden van het onderwijs, maken de pedagogische vraagstukken voor het oogenblik het Belgisch publiek niet warm. Zeer weinig hervormingen inderdaad zijn thans voor de openbare meening waarlijk spoedeischend.

In het hooger onderwijs maakt men zich bereid de verleden jaar gestemde wet toe te passen.

Van stonden aan schijnen verschillende hervormingen, door deze wet verwezenlijkt, rijke vruchten te zullen dragen. Evenwel laat dit werk van aanpassing aan de werkelijkheid eenigen twijfel voortbestaan aangaande de praktische waarde der verschillende bepalingen van deze nieuwe wet, doch iedereen is van meening dat er enkele jaren ervaring zullen noodig zijn om de voordeelen en de leemten der nieuwe formules klaar te doen uitschijnen.

In het middelbaar onderwijs is de twist betreffende den voorrang der oude humaniora niet meer zoo hevig, zoodat het kleine wetsontwerp, dat door den Minister van Kunsten en Weten-

schappen bij de Kamers werd ingediend, ofschoon het huidige stelsel hierdoor volledig wordt gehandhaafd, in den schoot uwer Commissie geen enkele opmerking heeft uitgelokt.

Wat betreft de methoden toegepast op het middelbaar onderwijs, wordt de proefneming voortgezet met het zoogenaamde stelsel van het „geleide werk“, dat sedert drie of vier jaar werd ingericht.

Hier eveneens is de tijd te kort om toe te laten zich een bepaald denkbeeld te vormen van deze belangwekkende poging, die moet dienen om den leerling wakker te schudden.

In het lager onderwijs zijn er gestadige en merkelijke verbeteringen, doch geen enkele grondige hervorming schijnt op dit oogenblik in het vooruitzicht gesteld noch gewenscht.

* *

Een enkele zijde van de algemeene cultuur vestigt in België de algemeene aandacht, n.l. de *taalopleiding* der opkomende geslachten. Deze bekommerning is niet enkel uit te leggen door het huidige politieke uitzicht van het vraagstuk. Zij ware te allen tijde gewettigd

door den ruimen omvang en den ingewikkelden aard van dit taalvraagstuk, dat alleen reeds in pedagogisch opzicht zich in België voordoet onder een heel wat lastigeren vorm dan in om het even welk land. De meer en meer veralgemeende wensch op een voet van gelijkheid te stellen twee talen, die de instellingen, de zeden, het onderwijs, de geschiedkundige omstandigheden tot nog toe op zeer verschillende wijze hebben behandeld, werpt reeds tal van vraagstukken op, waarvan de oplossing zeer lastig is voor den pedagoog en voor den bestuurder.

Voegen wij er bij dat deze wensch althans bij de meeste Vlamingen gepaard gaat met het verlangen de tweede landstaal min of meer volledig te kennen. Welnu, de kennis van het Fransch in België, zelfs in het centrum van het land en zelfs in Wallonië, laat nog veel te wenschen over. Wij hebben inzonderheid tal van medeburgers die noch het Fransch noch het Nederlandsch behoorlijk spreken. De inrichting van het onderwijs der talen is dus een lastig vraagstuk, maar de oplossing van hetzelfde is dermate van levensbelang voor ons land dat zij de hoofdbekommering moet zijn bij het opmaken der programma's van de onderscheiden graden van ons onderwijs. Het zal derhalve niet ongelegen lijken dat uw verslaggever U hier de uitslagen mededeelt van een bondig onderzoek dat er toe strekt vast te stellen welke tegenwoordig de feitelijke toestand is van het onderwijs der landstalen.

* * *

Er dienen geen gegevens verstrekt over het hooger onderwijs, waarvan de toestand op taalgebied voldoende bekend is.

Het spreekt trouwens van zelf dat de studie der talen geenszins het doel van dit onderwijs is, ofschoon de taalopleiding in feite hier haar toppunt bereikt, met dien verstande dat de leerling in de Hoogeschool zijne taal aanleert voor de uitdrukking der wetenschappelijke be-

grippen en voor de uitoefening der vrije beroepen.

Het middelbaar onderwijs daarentegen, dat voor hoofdzakelijk doel heeft eene algemeene cultuur te geven, speelt een beslissende rol in de vorming van den leerling op het thans besproken gebied. Wat het lager onderwijs enkel heeft voorbereid en toegepast op zeer eenvoudige begrippen, brengt het middelbaar onderwijs tot volledige ontwikkeling. Het is in de humaniora of in de middelbare school dat de toekomst van het kind op taalgebied wordt beslist. Tot dan toe is alles slechts voorloopig wegens de buitengewone gevoeligheid van den geest der jeugdige kinderen, waardoor zij er worden aan blootgesteld, wanneer zij in een nieuw taalmidden komen, spoedig de vertrouwdheid te verliezen met eene taal die zij zoo onvolmaakt kennen als het noodzakelijk het geval is in het lager onderwijs.

Welnu de huidige toestand van het middelbaar onderwijs is in dit opzicht vrij ingewikkeld, veeleer slecht bekend en geregeld, althans in het Vlaamsche land, door reglementen en gebruiken die wijzen op een overgangstoestand en op een zeker gemis van eenheid.

Vooreerst in de voorbereidende afdelingen bemerkt men dat in Vlaanderen, in het algemeen, het gebruik van het Nederlandsch veeleer eene pedagogische noodwendigheid is dan een essentieel bestanddeel van het onderwijs, terwijl het beoogde doel thans nog vaak is het kind er geleidelijk toe voor te bereiden later de lessen in het Fransch te volgen.

Het onderwijs van de tweede taal in deze afdeelingen wordt geregeld bij ministeriëel besluit van 20 September 1924 en bij den omzendbrief van 28 December 1928.

Het begint in den tweeden graad door spreekoefeningen; in het derde jaar worden zes halve uren per week, in het vierde jaar acht halve uren per week besteed aan een uitsluitend mondelingsch en practisch onderwijs.

In den derden graad wordt een stelselmatig onderwijs in de Fransche taal ingericht *a rato* van vijf uur per week in het vijfde en in het zesde voorbereidende jaar. In geval van noodzakelijkheid, aangetoond door de schoolhoofden of door de inspectie, wordt er een bijzondere leergang in de Fransche taal ingericht ten bate van de leerlingen die geen voldoende kennis van het Fransch bezitten. Deze leerlingen volgen echter den gewonen leergang in de Fransche taal enkel nadat de bijzondere leergang vruchten heeft afgeworpen en deze leerlingen heeft in staat gesteld de Fransche lessen samen met hunne medeleerlingen te volgen. Er dient opgemerkt dat in een zeker aantal voorbereidende afdeelingen, bij afwijking van de voorschriften van het besluit van 20 September 1924 (gehandhaafd bij den omzendbrief van 28 December 1928), het onderwijs van de Fransche taal, zelfs in den eersten graad, geschiedt *a rato* van zes halve uren per week.

Wat de indeeling der kinderen tusschen de normaalafdeeling en bedoelde Fransche afdeeling betreft, deze wordt geregeld bij de organieke wet op het lager onderwijs (*Moniteur* van 16-17 November 1921): « Het gezinshoofd verklaart welke de moedertaal of de gebruikelijke taal is. Het hoofd der school oordeelt over de bekwaamheid van het kind om de lessen in de door het gezinshoofd aangewezen taal bij te wonen... » Merken wij ten documentairen titel op dat deze toestand vrij verschillend is van den toestand voorzien in het wetsvoorstel dat onlangs werd ingediend door den heer Devèze c.s. Deze immers berooft het schoolhoofd van alle controle bij den aanvang der studiën. Het is slechts na anderhalf maand klas dat de onderwijzer van den leerling zijn oordeel zou doen kennen. Anderdeels voorziet dit wetsvoorstel, voor de inrichting van Fransche klassen, minima, die in feite zouden uitloopen op verdubbeling der klassen op verzoek van drie leerlingen.

* * *

Om den toestand op taalgebied in het eigenlijke middelbaar onderwijs na te gaan, dient er eensdeels een onderscheid gemaakt tusschen de koninklijke athenea en de middelbare scholen, en anderdeels tusschen de nieuwe stelsels en de zoogenaamde Fransche afdeelingen. Ten slotte moet men rekening houden met de regels die worden toegepast in de Brusselsche agglomeratie.

In de athenea is het de ministeriële omzendbrief van 13 September 1927, van den heer Huysmans, die het vraagstuk regelt in het Vlaamsche gedeelte van het land. Deze omzendbrief bepaalt de leerstoffen die, overeenkomstig artikel 3 der wet van 15 Juni 1883, in het Nederlandsch dienen onderwezen.

In zijn opstel houdt deze omzendbrief eveneens rekening met artikel 5 der wet van 12 Mei 1910, opdat de leerlingen zouden worden vrijgesteld van de voorbereidende proef.

Krachtens dezen omzendbrief, worden de godsdienst en de muziek in het Nederlandsch onderwezen. De leergangen van levende talen buiten het Nederlandsch zijn gesteund op de kennis der moedertaal. Voor de overige vakken worden de lessen verdeeld zoodat de twee derden van den tijd worden besteed aan het onderwijs in het Nederlandsch en het overige derde aan het onderwijs in het Fransch.

De herhaling der Nederlandsche en Fransche lessen geschiedt volgens de tabel die voorkomt op bladzijden 145 tot 147 van het programma der athenea.

Nochtans te Tongeren wordt de wiskunde verder in het Fransch onderwezen in de Latijnsch-wiskundige en in de wetenschappelijke klassen, opdat de leerlingen die hunne wetenschappelijke studiën voortzetten aan de Hoogeschool te Luik, geen moeilijkheden zouden ondervinden bij hun overgang naar het hooger onderwijs. Bij wijze van vergoeding worden er meer Nederlandsche lessen besteed aan het onderwijs van een ander vak. Aldus wordt de verhou-

ding van één derde Fransche leergangen en twee derden Nederlandsche leergangen in acht genomen.

In het koninklijk atheneum te Antwerpen bestaat er een stelsel dat volledig verschilt van het stelsel dat van kracht is in de overige instellingen. Dit stelsel is de uitslag der proefneming in 1921 gedaan door den heer Destrée.

Deze proefneming bestond er in het onderwijs volledig te vernederlandschen van al de vakken, behalve van het Fransch, waaraan een grooter aantal lesuren werd besteed in de lagere klassen. Dit stelsel dat geleidelijk van jaar tot jaar moest worden ingevoerd in de koninklijke athenea van Antwerpen, Brugge en Tongeren, is enkel blijven voortbestaan te Antwerpen. Al de leergangen, behalve het Fransch — en in de handelsafdeelingen, de handelswetenschappen en het snel- en machineschrift — worden gegeven in het Nederlandsch.

Men moet niet uit het oog verliezen dat er, benevens dit normaal stelsel, ook het stelsel bestaat der Fransche afdeelingen ingericht in de koninklijke athenea van het Vlaamsche gedeelte van het land krachtens artikel 5 der wet van 15 Juni 1883, waarbij aan de Regeering het recht wordt verleend te beslissen dat de in het Nederlandsch gegeven leergangen geheel of gedeeltelijk gelijktijdig in het Fransch zullen worden gegeven. Vóór de goedkeuring der wet van 12 Mei 1910, werd deze bepaling op twee verschillende wijzen geïnterpreteerd: in zekere athenea bestond er, naast den Nederlandschen leergang van geschiedenis en aardrijkskunde, een Fransche leergang die toegankelijk was voor de leerlingen wier moedertaal of gebruikelijke taal het Fransch was.

In andere gestichten, was het onderwijs van de geschiedenis en van de aardrijkskunde alsmede van de natuurlijke wetenschappen afwisselend, dit wil zeggen dat de in eene taal gegeven les werd herhaald in de andere taal. De wet van 12 Mei 1910, waar zij duidelijk afzonderlijke categorieën leerlingen bepaalt, heeft deze verzachting of deze inrichting van

leergangen niet meer aangenomen. Derhalve heeft men in al de athenea duidelijk afgescheiden Fransche en Nederlandsche leergangen moeten inrichten voor de geschiedenis en voor de aardrijkskunde en zelfs voor de natuurlijke wetenschappen.

Wanneer in 1927 andere gedeelten van leergangen werden vernederlandscht, heeft men ten behoeve der Waalsche leerlingen Fransche leergangen moeten handhaven. Feitelijk bestaat er in al de koninklijke athenea, behalve te Mechelen en in de atheneumafdeelingen te Diest en te Aalst, eene Fransche afdeeling, waarin al de leergangen, behalve het Nederlandsch (vier uur per week in de meeste klassen) volledig in het Fransch worden gegeven.

Wat de Brusselsche agglomeratie betreft, verwekt het onderzoek der parlementaire besprekingen den indruk dat de wetgever van 1883 zich niet op duidelijke en formeele wijze heeft uitgesproken over de toepassing op bedoelde agglomeratie van de bepalingen der wet van 15 Juni. Herhaaldelijk hebben de ingevers van de wet dit uitdrukkelijk voorbehoud gemaakt « dat er een aan den toestand aangepast bijzonder regiem diende ingevoerd ».

Aldus heeft de Regeering ten slotte het recht behouden te oordeelen over de maat waarin de wet kan en moet worden toegepast. In feite bestaat er nog slechts een enkele Nederlandsche afdeeling in de Brusselsche agglomeratie: deze van het koninklijk atheneum van Brussel; de Nederlandsche afdeeling van het koninklijk atheneum te Elsene werd afgeschaft door den heer Huysmans.

In de Nederlandsche afdeeling van het atheneum te Brussel, worden buiten den leergang van Nederlandsch, de lessen van wiskunde, van physica, van natuurwetenschappen, van geschiedenis en van aardrijkskunde volledig in het Nederlandsch gegeven met onderwijs der Fransche terminologie.

In het koninklijk atheneum te Elsene werden de leerlingen ingedeeld in drie

onderscheiden groepen voor het onderwijs van het Nederlandsch, volgens den graad hunner kennis dezer taal.

* *

Wat de *middelbare scholen* betreft, het taalstelsel derzelve werd bepaald bij de ministeriële onderrichtingen van 1926, die het beginsel van het onderwijs door middel van de moedertaal bekrachtigen.

Naar luid van deze onderrichtingen worden al de leergangen volledig in het Nederlandsch gegeven, behalve de leergang van Fransch, die wordt versterkt.

Het gebruik van het Fransch is evenwel verplichtend in de Nederlandsche scholen en afdelingen voor de uren geleid werk, in de leergangen van geschiedenis van aardrijkskunde en van handelswetenschappen.

Op te merken valt dat het geleide werk bestaat in lessen gewijd aan het onderwijs van de Fransche taal door middel van de vakken waarover het werk loopt. Aldus tracht men meer dan één doel te bereiken: aan de leerlingen kostbare herhalingsoefeningen te verstrekken, hen tot persoonlijken arbeid op te leiden en, ten slotte, hun gelegenheid te geven, voor elk vak, de terminologie in de andere taal te leeren. Met dit stelsel kan men de moedertaal als « voertaal » nemen voor al de vakken, doch tevens de hand houden aan een algemeen onderwijs van de tweede taal. Deze methode onderstelt evenwel een grondige kennis van de beide talen bij al de leeraars en zij bekrimpt merkkelijk den tijd gegeven aan het eigenlijk onderwijs, want men is verplicht deze oefeningen te doen passen in den tegenwoordigen uurrooster die, krachtens de bepalingen van het organiek reglement, vier en dertig uren per week niet mag overschrijden. Het voordeel beide landstalen te kennen weegt ongetwijfeld op tegen dit laatste bezwaar.

In de middelbare meisjesscholen, om de studie der Fransche taal te bevor-

deren, wordt deze eveneens gebezigd gedurende den tijd besteed aan handwerk en huishoudkunde. Nadere inlichtingen hieraangaande vindt men op bladzijden 11 en 13 van de roosters der studieprogramma's in de middelbare scholen.

* *

Voor de handelsafdeelingen die twee studiejaaren tellen, waarvan het eerste overeenstemt met het derde middelbare studiejaar, heeft men een speciaal taalregiem voorzien om aan de leerlingen der Nederlandsche handelsafdeelingen eene kennis van de tweede taal in te prenten die hun den weg voor zooveel bedieningen mogelijk openstelt.

Er worden zoowat dertien lesuren op vier en dertig aan het onderwijs van het Fransch besteed.

* *

Naast deze toelichting betreffende het officieel onderwijs, past het een woord te zeggen over den toestand in het *vrij onderwijs*. Hier natuurlijk kan het gebruik van de Nederlandsche taal niet rechtstreeks bij de wet worden geregeld. De wet van 12 Mei 1910 evenwel, betreffende de studie der moderne talen bij het middelbaar onderwijs van den hooger en graad, heeft haren invloed doen voelen op het taalregiem bij het vrije middelbare onderwijs; met de toelating van de leerlingen tot de academische graden, zonder voorbereidende proef, afhankelijk te stellen van sommige vereischten, wat betreft de studie der eerste en der tweede taal, heeft de wetgever de vrije gestichten onrechtstreeks verplicht zich te schikken naar de voorschriften dezer wet, voor de inrichting van hun onderwijs. Bij de goedkeuring van de wet van 12 Mei 1910 werden de vereischten tot vrijstelling van de voorbereidende proef overgeschreven uit de taalregeling die gold voor de officiële gestichten van middel-

baar onderwijs. Te dien tijde werd dat regiem geregeld bij den omzendbrief van 15 Juni 1886 krachtens denwelke, behalve de leergang in het Nederlandsch en de Germaansche talen, twee leergangen, die in geschiedenis en aardrijkskunde en die in de wetenschappen, in het Nederlandsch werden gegeven. Feitelijk werden op dit tijdstip alleen geschiedenis en aardrijkskunde volledig in het Nederlandsch gegeven in de koninklijke athenea. De leergang in de wetenschappen werd om de beurt in een der beide talen gegeven; sedert 1910 tot in 1927 bleef deze toestand onveranderd; sedertdien heeft zich een groote wijziging voorgedaan; het onderwijs werd meer vernederlandscht in de officiële gestichten, doch geen enkele nieuwe bepaling heeft het vrij onderwijs onrechtstreeks verplicht het aandeel te vergrooten dat aan het onderwijs van de moedertaal wordt ingeruimd tijdens de middelbare studiën. In tal van gestichten wordt alleen Godsdienst en Grieksch in het Nederlandsch gegeven. Limburg echter maakt hierop een uitzondering. In de colleges van deze streek wordt alleen Latijn en Godsdienst in de tweede taal gegeven.

Sedert de goedkeuring van de wet van 12 Mei 1910 werd een andere belangrijke wijziging aan de inrichting der studiën toegebracht: in 1924 heeft de Regering eenheid gebracht in de programma's en de methoden in de drie laagste klassen der athenea en in de drie studie jaren der middelbare scholen. De leerlingen die deze gestichten verlaten kunnen voortaan, zonder tijdverlies, hunne studiën voortzetten in de derde van het Atheneum en later universitaire studiën ondernemen. De besturen der middelbare scholen moeten dus bij de regeling van het taalregiem rekening houden met de voorschriften der wet van 12 Mei 1910, zoo zij willen dat hunne leerlingen de homologeering bekomen van het getuigschrift van middelbare studiën, zonder een proef over de moderne talen te moeten afleggen.

* *

De toestand in de *normaalscholen* is tamelijk van gezonden aard.

In de Rijksnormaalscholen is het Nederlandsch de taal van het onderwijs voor de scholen van de Vlaamsche streek (Blankenberghe, Gent, Lier, voor de jongens, Brugge en Laken voor de meisjes), en het Fransch voor de scholen in Wallonië (Couvin, Hoei, Bergen, Nijvel, Verviers, Virton voor de jongens; Aarlen, Andenne, Brussel, Luik en Doornik voor de meisjes.)

Twee normaalscholen, evenwel, in Wallonië, de normaalschool voor onderwijzers te Verviers en die voor onderwijzeressen te Aarlen bezitten een Duitse afdeeling, waarvan het Duitsch de onderwijstaal is voor de meeste vakken.

In de Rijksnormaalscholen, in de Vlaamsche gewesten, is Nederlandsch eveneens de bestuurstaal van de school. In deze taal worden al de administratieve stukken opgemaakt en wordt de briefwisseling met de verschillende overheden gevoerd. Men past er stipt de wet van 1921 op het taalgebruik in bestuurszaken toe.

Voor de aangenomen normaalscholen moet er onderscheid worden gemaakt tusschen twee categorieën:

a) De normaalscholen afhangende van de openbare besturen, zooals de provinciale en gemeentelijke normaalscholen. Deze scholen zijn, wat betreft het taalgebruik in bestuurszaken, onderworpen aan de wet van 1921. Zij moeten dus in het Nederlandsch de briefwisseling voeren met de officiële overheden in de Vlaamsche gewesten;

b) De aangenomen private normaalscholen. Deze gestichten die van private organismen afhangen (kloostergemeenten, bisschoppen), waren niet als zoodanig aan de wet van 1921 op het gebruik der talen in bestuurszaken onderworpen. Bij Koninklijk besluit van 31 Augustus 1929 werd echter een bijzondere bepaling ingelascht in het reglement dat de voorwaarden van aanneming bevat. Deze bepaling luidt: « In de private normaalscholen moet de voertaal van het onderwijs de bestuurs-

taal van de school zijn. In de scholen met twee afdeelingen geldt dezelfde regel voor elke afdeeling ».

Ten aanzien van de onderwijstaal, genieten de aangenomen normaalscholen alle vrijheid, doch een bepaling uit het Koninklijk besluit van 8 Mei 1926 betreffende de voorwaarden van aanneming luidt : « De lessen worden gegeven in de taal die gebezigd wordt voor het onderwijs der overeenstemmende vakken in de lagere scholen met hetzelfde taalregiem ».

Over het algemeen, maken de normaalscholen voor onderwijzers in het Vlaamsche land, gebruik van het Nederlandsch voor het onderwijs. Dit is onder meer het geval met de aangenomen normaalscholen te Alsemberg, Antwerpen, Mechelen - a/d.-Maas, Mechelen, Oostakker, Roeselare, Sint-Niklaas, Toeroet en Thienen (bisschoppelijk).

De aangenomen normaalschool te Leuven, onder de leiding van de Broeders van de Christelijke Scholen, bezigt Fransch als onderwijstaal.

Deze school is inderdaad de eenige Fransche school die deze congregatie voor hare leden bezit, daar de Nederlandsche afdeeling gevestigd is te Roeselare.

In zekere aangenomen normaalscholen die geestelijke onderwijzers opleiden voor beide landstreken, heeft men aan hoogerbedoelden regel verzachtingen moeten toebrengen. Deze scholen werden gemachtigd een of anderen Franschen leergang in te richten, doch op voorwaarde dat het onderwijs dezer vakken in de moedertaal het voorwerp zij van herhalingen. Dit is het geval voor de aangenomen normaalschool der Broeders van Liefde te Gent. Een dergelijke toestand doet zich voor te Aarlen, waar zekere vakken wegens dezelfde reden in het Nederlandsch worden onderwezen, ofschoon het Fransch de taal van de school is (normaalschool der Broeders Maristen).

De private aangenomen normaalscholen voor meisjes, gevestigd in het Vlaamsche gedeelte van het land, hebben het

Nederlandsch tot onderwijstaal. Evenwel hebben verschillende dezer scholen eene Fransche afdeeling naast de Nederlandsche afdeeling. Het zijn vooreerst de gestichten dichtbij de taalgrens gelegen, zooals Heverlee, Hougaerde en verder zekere scholen toebehoorende aan onderwijzende kloostergemeenten en die personeel opleiden voor beide landstreken : Brugge (Sint-Andries), Gysegem, Eecloo, O.-L.-Vrouw-Waver.

* * *

Dit onderzoek van den toestand zou oppervlakkig zijn, indien wij ons niet bekommerden om de waarde van het onderwijs der moedertaal, zooals het in deze verschillende normaalscholen wordt gegeven.

Welnu, blijkens de inlichtingen die wij hebben ingewonnen, heeft het onderwijs zelf der talen er sedert enkele jaren merkelijke vorderingen gemaakt.

Doorgaans hebben de leeraars, die met den leergang van Nederlandsch belast zijn, eene behoorlijke uitspraak. Dit is niet steeds het geval voor de leeraars, die met de overige vakken van het programma belast zijn.

Om die reden overweegt de Minister, naar het schijnt, de inrichting van tijdelijke cursussen in Nederlandsche orthophonie in de Vlaamsche landstreek en van Fransche uitspraak in Wallonië.

De leeraren van de inrichtingen voor normaal middelbaar onderwijs van den Staat, welke er behoefte aan hebben, zouden verplicht zijn die lessen te volgen. De lessen zouden bovendien toegankelijk zijn voor al degenen die ze zouden willen bijwonen.

Ongelukkig vernemen wij dat men in verschillende normaalscholen gedooft dat de leerlingen buiten de lessen gewest-taal spreken, hetgeen grootelijks het goede uitwerksel van het onderwijs zelf vermindert. Dikwijls verliezen de leerkrachten, na het verlaten dezer inrichtingen, in de scholen waarin zij worden

overgeplaatst, de gewoonte zich van de beschaafde taal te bedienen en komen zij aldus te kort aan hun plicht die taal in heel het land te verspreiden. Het zou passen de waakzaamheid van de opzieners op dit punt te vestigen.

In het middelbaar normaal onderwijs werden sedert de hervorming van 1927 uitstekende maatregelen genomen met het oog op de inrichting van het onderwijs in beide landstalen.

« Wat betreft de vakken die voorkomen op de programma's (van de middelbare normaalscholen), buiten deze van de talen, is de « voertaal » de eerste taal, dit wil zeggen :

» a) Het *Fransch* voor de leerlingen die zich voorbereiden tot het onderwijs in het Waalsch gedeelte van het land of in de Waalsche afdeelingen van de Vlaamsche middelbare scholen;

» b) Het *Nederlandsch* voor de overige leerlingen met inbegrip van die der afdeeling voor de Germaansche talen. »

De vrije regenten en regentessen die de toelating willen verkrijgen het Fransch in de Vlaamsche afdeelingen te onderwijzen, moeten op de examens in die taal 0.7 der punten behaald hebben.

* * *

Over het *lager onderwijs* willen wij het volgende in het midden brengen.

Uit de verslagen van de heeren hoofdopzieners blijkt dat de vooruitgang hier werkelijk, doch tamelijk traag is.

Aldus klaagt men nog over den geringen aanleg van de leerlingen voor verzorgde uitspraak. De meesters spreken te veel, de leerlingen te weinig. De uitspraak laat te wenschen over, de gewesttaal wordt te veel gebezigd. Nochtans zijn de oefeningen in aantal en in helderheid gestegen. Meer en meer berusten zij op de aanschouwelijkheid en zijn zij de uitdrukking van de persoonlijke meening der leerlingen.

Anderzijds zijn de uitslagen, verkregen in het opstelonderwijs, doorgaans

geringer dan wenschelijk is. De opzieners wijten zulks aan verschillende oorzaken : de uitdrukking en de woordenschat berusten soms niet op passende oefeningen, de behandelde onderwerpen zijn dikwijls gekozen buiten den werkring en de belangstelling van de kinderen, het ontbreekt sommige leerkrachten aan aanleg, de plannen en werken zijn gestereotypeerd, hetgeen aan den leerling allen eigen aandrang en eigen initiatief ontnemt, het misbruik van de mondelingsche ontwikkeling van een op het bord geschreven plan herleidt de taak van den leerling tot de bloote herhaling van reeds gehoorde volzinnen...

Wat betreft het onderwijs in de *tweede taal*, zijn de uitslagen bevredigend, althans daar waar de rechtstreeksche methode wordt toegepast.

Voor het overige beperkt de belangstelling van het publiek zich tot een kwestie van *statistiek*. Men wenscht veelal het aantal te kennen der leerlingen in de Vlaamsche, de Fransche, de Duitse en de tweetalige klassen. Deze gegevens zijn vooral belangwekkend wat betreft de Brusselsche agglomeratie, de Vlaamsche steden, de grensstreek, enz.

Bovendien laat men zich in met het aantal kinderen aan wien men een tweede taal leert en het is niet onverschillig te weten hoe zich in dit opzicht de toestand voordoet onderscheidenlijk in de gemeentescholen, de aangenomen scholen en de aanneembare scholen. Uit hoofde van al dat onderscheid en de toestanden verschillend volgens de gewesten, leeren de globale getallen ons niet veel. Het kwam ons derhalve nuttig voor als bijlage van dit verslag de tabellen toe te voegen door het Ministerie van Kunsten en Wetenschappen opgesteld en waarin de toestanden omstandig worden aangegeven.

Het is niet onze taak beschouwingen neer te schrijven over deze gegevens die elkeen van zijn standpunt uit zal beoordeelen. Het ligt nog minder op onzen weg hervormingen voor te stellen : deze is veeleer de taak van de onlangs ingestelde parlementaire taalcommissie.

VERSCHILLENDE OPMERKINGEN.

Uw Commissie heeft zich dikwijls bezig gehouden met den staat der schoolgebouwen. De zeer bijzondere toestand van de Vlaamsche normaalschool te Laken heeft reeds haar aandacht gaande gemaakt. Men weet dat sedert jaren verschillende diensten van deze instelling onder dak waren gebracht in thans zeer vervallen paviljoenen.

Met ware voldoening hebben wij vernomen dat de Minister van Kunsten en Wetenschappen onlangs besloten heeft aan dien toestand een einde te stellen met de oprichting voor te schrijven van bestendige gebouwen en dat hij daartoe een eerste schrijf van 3 miljoen op de buitengewone begrooting van 1930 heeft gevraagd. Wij drukken de hoop uit dat het Comité der Schatkist er geen bezwaar zal tegen hebben.

Wij vernemen anderzijds dat de paviljoenen opgetrokken in de Staatsnormaalschool te Andenne zich insgelijks in een ellendigen staat bevinden en dat het hoog tijd is ze te vervangen door vaste gebouwen. Wij hopen dat een krediet daartoe zal voorzien worden op de buitengewone begrooting van 1930, zooals voor de Vlaamsche normaalschool te Laken.

* *

De wet van 15 Mei 1929 legt den schoolplicht op aan de kinderen van tien tot veertien jaar wier *ouders geen vaste woonplaats hebben*.

Twee homes van den Staat werden in orde gebracht te Saint-Ghislain en te Antwerpen in voorloopige lokalen die spoedig te klein zijn geworden.

Met de medewerking van de gemeente Saint-Ghislain, gaat de Minister een nieuw home oprichten dat aan de huidige behoeften beantwoordt en kan vergroot worden zoo de noodzakelijkheid mocht blijken. De Minister houdt zich eveneens bezig met de overbrenging van het home van Antwerpen naar een grooter lokaal.

Er dient hulde gebracht aan den ijver van den heer Vauthier om de wet van 15 Mei ruim toe te passen en wij hopen dat deze wet eerlang zal uitgebreid worden en toepasselijk gemaakt op de kinderen van minder dan tien jaar.

De schippers, foorkramers en zwerfers zijn een belangwekkende menschenklasse, die talrijke kroostrijke gezinnen telt : gewis verdienen deze kinderen de aandacht evenzeer als deze der opgesloten delinquenten en recidivisten, wier opleiding en onderwijs aanzienlijke kredieten in beslag nemen op de begrooting van het Ministerie van Justitie.

* *

Een lid heeft juiste gegevens gewenscht over den huidige stand van het geneeskundig schooltoezicht :

1° In hoeveel gemeenten is het geneeskundig schooltoezicht ingericht?

2° Welk is het bedrag der tegemoetkoming toegerekend aan de geneesheeren belast met dezen dienst en wel per jaar en per kind?

3° In hoeveel gemeenten zijn er schoolverpleegsters?

4° Welke controle oefent de Staat op dit toezicht uit?

Als antwoord heeft de Minister ons de volgende inlichtingen meegedeeld :

1. PROVINCIËN	Gemeenten waar de dienst niet bestaat in één of meer scholen.	Gemeenten waar de dienst gedeeltelijk of op ontoereikende wijze werkt.	Gemeenten waar de dienst op bevredigende wijze werkt.
Antwerpen	46	22	81
Brabant	39	88	218
West-Vlaanderen	—	—	In al de gemeenten.
Oost-Vlaanderen	—	In bijna al de gemeenten.	De overige gemeenten.
Henegouw	11	110	119
Luik	30	214	54
Limburg	20	133	In bijna al de gemeenten.
Luxemburg	10	—	In al de gemeenten.
Namen	—	—	

Deze inlichtingen zijn geput uit de verslagen die mij in 1929 werden bezorgd door de Provinciegouverneurs.

2. De gemeenteraad bepaalt vrij de tegemoetkoming van de geneesheeren-opzieners (art. 11 van het organiek reglement).

In den beginne (1921) heeft de Bond der Belgische geneesheeren de meening uitgedrukt dat het passen zou de wedde van den geneesheer-opziener op 3 frank per jaar en per kind te bepalen.

Deze tegemoetkoming is ontoereikend geworden en bedoeld organisme stelt voor haar op 10 frank te brengen.

De groote gemeenten hebben deze tegemoetkoming trouwens doorgaans reeds merkkelijk verhoogd.

3. In het Rijk zijn er 382 schoolverpleegsters, verdeeld over 83 gemeenten.

4. Het toezicht in technisch opzicht van de geneeskundige schoolinspectie wordt uitgeoefend door de hygiëne-opzieners (Ministerie van Binnenlandsche Zaken), die desgevallend aan het Departement van Kunsten en Wetenschappen de opmerkingen doen kennen die hun worden ingegeven door de toepassing der uitvoeringsmaatregelen.

* *

Uwe Commissie heeft den wensch uitgedrukt te weten hoever het staat met het vraagstuk van de gelijkstelling der Belgische diploma's van hooger onderwijs met de gelijksoortige diploma's van andere Europeesche landen.

De Minister heeft doen antwoorden dat de wet van 10 April 1890-3 Juli 1891 op het bevelen der academische graden en het programma der hoogeschool-examens, in haar artikel 50 de Regeering machtigt, op eensluidend advies van de middenjury, vrijstellingen te verleenen aan personen die in het buitenland een diploma van licentiaat, doctor, apotheker of een gelijkwaardigen titel hebben bekomen, bijaldien dit diploma of deze titel hun het recht verleent, in

het land waar dezelve werden afgeleverd, de kunst of het beroep uit te oefenen, waarmede de vrijstelling moet overeenstemmen.

Ieder jaar worden dergelijke vrijstellingen verleend.

De wet van 21 Mei 1929 herhaalt, in haar artikel 41, dezelfde bepalingen, die, men gelieve het op te merken, enkel slaan op de diploma's afgeleverd bij het einde der studiën.

Hetzelfde artikel 41 der nieuwe wet gaat verder. Het machtigt immers de Regeering voor de studenten ingeschreven op de rol van eene van 's Lands hoogeschoolen of van een gelijkgestelde instelling, gedeeltelijke gelijkstellingen van studietijd te vestigen. Bij voorbeeld, een Belgische student, ingeschreven voor de eerste proef van het doctoraat in de rechten, kan een jaar gaan doorbrengen in een vreemde hoogeschool en bedoeld jaar in rekening brengen binnen den termijn van drie jaar, voorzien tusschen het bekomen van het diploma van candidaat in wijsbegeerte en letteren en het eindexamen van doctor in de rechten.

Bovendien kan de Regeering, op eensluidend advies der betrokken faculteit, aan *Belgische* studenten die een gedeelte hunner studiën hebben gedaan in het buitenland en die ze in België wenschen voort te zetten, gedeeltelijke of volledige gelijkstellingen van getuigschriften en diploma's verleenen.

De nieuwe wet laat dus aan de Regeering toe gelijkstellingen te verleenen. Het ware misschien gevaarlijk verder dezen weg op te gaan en zelfs algemeene maatregelen te treffen.

Al wat voorafgaat heeft betrekking op de *wettelijke* graden en niet op de *wetenschappelijke* graden. Deze kunnen worden bekomen hetzij in de vrije hoogeschoolen, hetzij in de Staatshoogeschoolen.

De *vrije hoogeschoolen* regelen zelf in volle onafhankelijkheid wat deze graden betreft. In feite verleenen zij steeds de vrijstelling van een wetenschappelijken graad aan al wie bewijst in het buiten-

land met vrucht studiën te hebben gedaan met betrekking tot diegene welke bedoelde graad onderstelt.

Artikel 5 van het Koninklijk besluit van 29 Juli 1869 op het bevelen der wetenschappelijke graden door de *Staats-hoogescholen* laat aan de Regeering toe elken examinandus die bewijst met vrucht studiën te hebben gedaan met betrekking tot de programma's dezer proeven, vrij te stellen van de proeven die leiden tot een wetenschappelijken graad. Deze vrijstellingen kunnen enkel worden verleend op gunstig advies van de faculteit, vóór dewelke de belanghebbende zich aanbiedt. De getroffen maatregelen zijn individuëel; practisch zijn er voor iedere faculteit gebruiken gevestigd.

In het geval der wetenschappelijke graden zooals in dit der wettelijke graden, lijkt het niet gewenscht verder den weg der regeling op te gaan. Men mag trouwens bevestigen dat de Belgische wet, wat betreft het vraagstuk der gelijkstellingen van diploma, zoo ruim mogelijk is.

* * *

Een lid vraagt waarom er een ongelijkheid werd ingevoerd tusschen de Fransche en de Nederlandsche letteren (blz. 124).

De Minister van Kunsten en Wetenschappen doet opmerken dat dit verschil

gewettigd is met dien verstande dat het aantal werken, verschijnende in het Fransch, in België hooger is dan dit der Nederlandsche boeken. De letterkundige vereenigingen, die aan den Staat tegevoetkomingen vragen, zijn eveneens in meerderheid franschtalige. Bovendien is het op het aan de Fransche letteren verleende krediet dat worden voorafgenomen de sommen toegekend aan de letterkundigen en aan de vereenigingen die zich bedienen van Waalsche dialecten.

Voegen wij er bij dat het in 1929 voor de Fransche letteren voorziene krediet is uitgeput, terwijl er een vrij aanzienlijk bedrag overblijft voor de Nederlandsche letteren.

* * *

Op voorstel van een lid drukt de Commissie den wensch uit dat de Staat bij wijze van toelagen de bescherming zou uitbreiden die wordt verleend aan de schouwburgen en aan de groote orkesten.

* * *

Het verslag werd goedgekeurd met vier tegen drie stemmen. Een lid onthield zich.

De Verslaggever,
A. CARNOY.

De Voorzitter,
A. VERMEYLEN.

(12)

BIJLAGEN

Toestand van het Onderwijs op taalgebied.

LAGERE SCHOLEN DOOR

GEMEENTEN	Globaal aantal klassen op 1 October 1929				Fransche klassen				Vlaamsche klassen				Duitsche klassen			
	G.	A.	P.G.	Totaal	G.	A.	P.G.	Totaal	G.	A.	P.G.	Totaal	G.	A.	P.G.	Totaal
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1																
Antwerpen	740	401	47	1,188	75	12	47	134	665	389	—	1,054				
West-Vlaanderen :																
Oostende	105	—	86	191	10	—	3	13	105	—	83	188	—	—	—	—
Houthem-bij-Yper	3	3	—	6	2	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Reckem	4	8	—	12	—	3	—	3	4	5	—	9	—	—	—	—
Oost-Vlaanderen :																
Gent	340	—	249	589	22	—	(a) 2	22	318	—	249	567	—	—	—	—
Ronse	19	26	3	48	7	2	—	11	12	24	1	37	—	—	—	—
Henegouw :																
Bièvre	3	4	—	7	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
Twee-Aeren	9	—	7	16	7	—	4	11	—	—	1	1	—	—	—	—
Edinghen	7	19	—	26	7	11	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—
Everbecq	5	3	—	8	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—
Sint-Pieters-Capelle . . .	2	3	—	5	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
Luik :																
Lontzen	9	—	—	9	2	—	—	—	2	—	—	—	7	—	—	7
Eupen	35	—	—	35	1	—	—	—	1	—	—	—	34	—	—	34
Baelen-sur-Vesdre	4	—	6	10	—	—	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—
's Graven-Voeren	2	2	—	4	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—
Sint-Martens-Voeren . . .	3	—	—	3	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
Sint-Pieters-Voeren . . .	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemmenich	8	4	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hendrik-Capelle	2	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	8
La Calamine	19	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Membach	2	—	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moresnet	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mouland	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Remersdael	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sippenaeken	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teuven	2	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Attenhoven	4	4	—	8	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—
Hannut	7	—	8	15	7	—	7	14	—	—	—	—	—	—	—	—
Houtain-l'Evêque	4	—	—	4	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Landen	8	—	5	13	—	—	—	—	6	—	5	11	—	—	—	—

TWEETALIGE KLASSEN

[illegible]

(a) Te Gent zijn er 'vrije
Franeche, niet geensbi-
dieerde scholen.

GEMEENTEN	Globaal aantal klassen op 1 October 1929				Fransche klassen				Vlaamsche klassen				Duitsche klassen			
	G.	A.	P.G.	Totaal	G.	A.	P.G.	Totaal	G.	A.	P.G.	Totaal	G.	A.	P.G.	Totaal
	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Limburg :																
Genek	5	49	36	90	—	5	13	18	5	44	23	72	—	—	—	—
Asch-in-de-Kempen	4	4	2	10	—	—	1	1	4	4	1	9	—	—	—	—
Heusden	—	17	—	17	—	1	—	1	—	16	—	16	—	—	—	—
Eysden	5	—	21	26	—	—	12	12	5	—	9	14	—	—	—	—
Sint-Truiden	5	37	26	68	—	—	5	5	5	37	21	63	—	—	—	—
Luxemburg :																
Attert	4	—	2	6	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Autel	6	—	—	6	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Bonnert	4	—	—	4	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Fauvillers	5	—	—	5	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Guirsch	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Habergy	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Halanzy	8	4	—	12	4	4	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—
Hachy	6	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Heinsch	6	—	1	7	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Hondelange	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Martelange	6	2	—	8	2	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Messancy	5	6	—	10	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1
Nobressart	4	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nothomb	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Selange	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Thiaumont	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tintange	3	—	—	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Toernich	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tontelange	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wolkrango	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Beho	4	2	—	6	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—

LAGERE SCHOLEN DOOR DEN STAAT GESUBSIDIEERD

Provincie Brabant.

	Globaal aantal klassen in October 1929				Fransche klassen				Vlaamsche klassen				Tweetalige klassen				Voornaamste taal
	G.	A.	Subs.	Tot.	G.	A.	Subs.	Tot.	G.	A.	Subs.	Tot.	G.	A.	Subs.	Tot.	
I. — Brusselsche agglomeratie.																	
Brussel (1)	451	6	212	669	395	—	178	573	(1) 24	6	18	48	32	—	16	48	Fr. 20 VI. 28
Schaarbeek	176	—	77	253	176	—	68	244	—	—	6	6	—	—	3	3	—
Vorst	65	—	32	97	59	—	29	88	3	—	—	3	3	—	3	6	—
Etterbeek	49	49	3	101	47	45	3	95	2	3	—	5	—	1	—	1	Fr. VI.
Evere	11	4	5	20	1	—	5	6	5	4	—	9	5	—	—	5	Fr. VI.
Sint-Lambrechts-Woluwe	10	30	—	40	2	18	—	20	6	—	—	6	2	—	12	14	—
Sint-Pieters-Woluwe	26	6	—	32	15	2	—	17	9	1	—	10	2	—	3	5	VI. Fr.
Auderghem	29	19	—	48	25	11	—	36	4	6	—	10	—	—	2	2	Fr. VI.
Ukkel	77	42	13	132	—	16	13	29	—	—	—	—	F. V. 77	V. F. 26	—	103	—
Watermaal-Boschvoorde	30	—	19	49	21	—	11	32	4	—	3	7	5	—	5	10	VI. Fr.
Sint-Jans-Molenbeek	122	—	56	178	23	—	17	40	53	—	30	83	46	—	9	55	Fr. 16 VI. 39
Anderlecht	192	—	66	258	115	—	30	145	70	—	26	96	7	—	10	17	Fr. VI.
Koekelberg	23	—	11	34	7	—	7	14	11	—	2	13	5	—	2	7	Fr. VI.
Sint-Pieters-Jette	38	—	16	54	15	9	—	24	19	7	—	26	4	—	—	4	Fr. VI.
Sint-Gillis	105	—	35	140	105	—	35	140	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sint-Joost-ten-Oode	46	—	9	55	46	—	9	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elsene	177	—	68	245	177	—	68	245	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. — Vlaamsche streek.																	
Leuven	69	—	86	155	—	—	15	15	69	—	69	138	—	—	2	2	Fr. VI.
Heverlé	6	15	3	24	—	4	1	5	6	11	2	19	—	—	—	—	—
Tienen	49	—	23	72	11	—	1	12	38	—	22	60	—	—	—	—	—
Droogenbosch	4	—	6	10	—	—	1	1	4	—	5	9	—	—	—	—	—
Loth (marskramers)	—	—	2	2	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sint-Agatha-Berchem	9	4	—	13	3	—	—	3	5	4	—	9	1	—	—	1	VI. Fr.
Dilbeek	5	6	6	17	—	—	2	2	4	4	2	10	1	2	2	5	VI. Fr.
Ganshoren	7	7	5	19	—	—	5	5	7	6	—	13	—	1	—	1	VI. Fr.
III. — Waalsche gemeenten.																	
Dongelberg (kolonie)	—	—	9	9	—	—	7	7	—	—	2	2	—	—	—	—	—
Zétrud-Lumay	1	—	2	3	1	—	1	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—

(1) Met inbegrip der vroegere gemeenten Laken, Haren en Neder-Over-Heembeek.

(19)

ONDERWIJS VAN DE TWEEDE TAAL

AARD DER SCHOLEN	VOERTAAAL				AANTAL		
	SCHOLEN (1)				FRANSCH		
	Fransch	Vlaamsch	Duitsch	TOTAAL	Onder de klasuren	Na -de klasuren	TOTAAL
Vlaamsche streek (2).							
Provincie Antwerpen :							
Gemeentescholen	—	364*	—	364	189	87	276
Aangenomen scholen	—	302*	—	302	188	73	261
Aanneembare scholen	5	48	—	53	41	9	50
Gebied Leuven :							
Gemeentescholen	1	248*	—	249	207	16	223
Aangenomen scholen	—	86	—	86	71	12	83
Aanneembare scholen	1	62*	—	63	53	8	61
Gebied Molenbeek :							
Gemeentescholen	2	151*	—	153	116	7	123
Aangenomen scholen	—	71*	—	71	53	17	70
Aanneembare scholen	7	33*	—	40	24	1	25
Provincie West-Vlaanderen :							
Gemeentescholen	12	231*	—	243	222	5	227
Aangenomen scholen	23	440*	—	472	444	2	446
Aanneembare scholen	3	71*	—	74	68	—	68
Provincie Oost-Vlaanderen :							
Gemeentescholen	7	374*	—	381	298	62	360
Aangenomen scholen	2	433	—	435	364	73	437
Aanneembare scholen	1	110*	—	111	101	23	124
Provincie Limburg :							
Gemeentescholen	12	162	—	174	147	6	153
Aangenomen scholen	2	256*	—	258	172	23	195
Aanneembare scholen	4	56*	—	60	51	13	64
De heele streek :							
Gemeentescholen	34	1,530*	—	1,564	1,179	183	1,362
Aangenomen scholen	27	1,597*	—	1,624	1,292	200	1,492
Aanneembare scholen	21	380*	—	401	338	54	392

(1) De scholen met gemengd taalregiem staan onder de Fransche of Nederlandsche scholen volgens hare ligging.

(2) Met inbegrip van de kantons Molenbeek en Anderlecht die grootendeels tot de Brusselsche streek behooren.

(31 December 1928)

SCHOLEN WAAR DE TWEEDE TAAL ONDERWEZEN WORDT									
VLAAMSCH			DUITSCH						
Onder de klasuren	Na de klasuren	TOTAAL	Onder de klasuren	Na de klasuren	TOTAAL				
7 3 5	— — —	7 3 5	10 3 2	— — —	10 3 2	* Waaraan	8 scholen met gemengd taal-		
						* Id.	3 id.	{regiem.	
1	—	1	—	—	—	* Id.	1 id.	id.	id.
5	—	5	—	—	—	* Id.	5 id.	id.	id.
13 8 4	— — —	13 8 4	— — —	— — —	— — —	* Id.	39 id.	id.	id.
						* Id.	5 id.	id.	id.
						* Id.	16 id.	id.	id.
9 23 3	— — —	10 23 3	3 1 —	— — —	3 1 —	* Id.	2 id.	id.	id.
						* Id.	2 id.	id.	id.
						* Id.	2 id.	id.	id.
7	—	7	12	—	12	* Id.	11 id.	id.	id.
1	—	1	4	—	4	* Id.	4 id.	id.	id.
3 9	— —	3 9	— —	— —	— —	* Id.	2 id.	id.	id.
						* Id.	6 id.	id.	id.
40 34 27	— — —	41 34 27	25 4 6	— — —	25 4 6	* Id.	61 id.	id.	id.
						* Id.	12 id.	id.	id.
						* Id.	33 id.	id.	id.

AARD DER SCHOLEN	VOERTAAL				AA		
	SCHOLEN (1)				FRANSCH		
	Fransch	Vlaamsch	Duitsch	TOTAAL	Onder de klasuren	Na de klasuren	Tot
Brusselsche (1). Waalsche en Duitsche streken.							
Gebied Brussel :							
Gemeentescholen	125*	4	—	129	35	—	—
Aangenomen scholen	20*	2	—	22	12	—	—
Aanneembare scholen	71*	5	—	76	15	—	—
Gebied Nijvel :							
Gemeentescholen	256*	—	—	256	—	—	—
Aangenomen scholen	34	—	—	34	—	—	—
Aanneembare scholen	56*	—	—	56	—	—	—
Provincie Henegouw :							
Gemeentescholen	1,062*	—	—	1,062	—	—	—
Aangenomen scholen	89*	—	—	89	—	—	—
Aanneembare scholen	369*	—	—	369	—	—	—
Provincie Luik :							
Gemeentescholen	796*	22	87	905	110	—	—
Aangenomen scholen	36*	3	—	39	2	—	—
Aanneembare scholen	225*	1	—	226	1	—	—
Provincie Luxemburg :							
Gemeentescholen	560*	—	—	560	13	—	1
Aangenomen scholen	97*	—	—	97	3	—	—
Aanneembare scholen	62*	—	1	63	2	—	—
Provincie Namen :							
Gemeentescholen	614	—	—	614	—	—	—
Aangenomen scholen	110	—	—	110	—	—	—
Aanneembare scholen	98	—	—	98	—	—	—
Totaal voor de Brusselsche, Waalsche en Duitsche :							
Gemeentescholen	3,413*	26	87	3,526	158	—	1
Aangenomen scholen	386*	5	—	391	17	—	—
Aanneembare scholen	881*	6	1	888	18	—	—
Het Rijk :							
Gemeentescholen	3,447	1,556	87	5,090*	1,337	184	—
Aangenomen scholen	413	1,002	—	2,015*	1,309	200	—
Aanneembare scholen	902	386	1	1,289*	356	54	—
	4,762	3,544	88	8,394	3,002	438	—

(1) Niet inbegrepen de kantons Molenbeek en Anderlecht die grootendeels tot de Brusselsche streek behoren.

SCHOLEN WAAR DE TWEEDE TAAL ONDERWEZEN WORDT										
VLAAMSCH			DUITSCH							
Onder de klasuren	Na de klasuren	TOTAAL	Onder de klasuren	Na de klasuren	TOTAAL					
117	—	117	3	—	3	*	Waarvan 37 scholen met gemengd taalreg.			
15	—	15	3	—	3	*	Id.	12	id.	id.
61	—	61	2	—	2	*	Id.	8	id.	id.
21	3	24	—	—	—	*	Id.	1	id.	id.
6	—	6	—	—	—	*	Id.	1	id.	id.
11	2	13	—	—	—					
59	31	90	—	—	—	*	Id.	9	id.	id.
8	1	9	—	—	—	*	Id.	4	id.	id.
76	7	83	1	—	1	*	Id.	4	id.	id.
37	56	93	47	59	106	*	Id.	14	id.	id.
5	—	5	1	—	1	*	Id.	2	id.	id.
65	6	71	12	—	12	*	Id.	1	id.	id.
4	—	4	11	—	11	*	Id.	60	id.	id.
7	—	7	1	—	1	*	Id.	5	id.	id.
4	—	4	2	—	2	*	Id.	1	id.	id.
18	21	39	—	—	—					
10	—	10	—	—	—					
23	—	23	—	—	—					
256	111	367	61	59	120	*	Id.	121	id.	id.
51	1	52	5	—	5	*	Id.	23	id.	id.
240	15	255	17	—	17	*	Id.	15	id.	id.
296	112	408	86	59	145	*	Id.	182	id.	id.
85	1	86	9	—	9	*	Id.	35	id.	id.
267	15	282	23	—	23	*	Id.	48	id.	id.
648	128	776	118	59	177	265 scholen met gemengd taalreg.				

ONDERWIJS VAN DE TWEEDE TAAL (toestand op 31 December 1928).

Lagere scholen.

AARD DER SCHOLEN	VOERTAAI.				AANTAL KLASSEN WAAR DE TWEEDE TAAL WORDT ONDERWEZEN								
	Klassen (1)				FRANSCH			VLAAMSCH			DUITSCH		
	Fransch	Vlaamsch	Duitsch	TOTAAL	gedurende de kiasuren	na de kiasuren	TOTAAL	gedurende de kiasuren	na de kiasuren	TOTAAL	gedurende de kiasuren	na de kiasuren	TOTAAL
Vlaamsche streek (2).													
Provincie Antwerpen :													
Gemeentescholen . . .	72	2,162	—	2,234	685	171	856	72	—	72	48	—	48
Aangenomen scholen . .	10	1,624	—	1,634	583	140	723	9	—	9	8	—	8
Aanneembare scholen . .	44	240	—	284	113	27	140	44	—	44	3	—	3
Gebied Leuven :													
Gemeentescholen . . .	11	804	—	815	455	53	508	6	—	6	—	—	—
Aangenomen scholen . .	—	310	—	310	127	10	143	—	—	—	—	—	—
Aanneembare scholen . .	19	260	—	279	173	15	188	13	—	13	—	—	—
Gebied Molenbeek :													
Gemeentescholen . . .	172	626	—	798	329	14	343	43	—	43	—	—	—
Aangenomen scholen . .	8	279	—	287	138	37	175	—	—	—	—	—	—
Aanneembare scholen . .	56	140	—	196	83	1	84	25	—	25	—	—	—
Provincie West-Vlaanderen :													
Gemeentescholen . . .	57	830	—	887	549	31	580	29	5	34	15	—	15
Aangenomen scholen . .	113	1,898	—	2,011	1,114	5	1,119	67	—	67	1	—	1
Aanneembare scholen . .	9	274	—	283	231	—	231	7	—	7	—	—	—
Provincie Oost-Vlaanderen :													
Gemeentescholen . . .	33	1,529	—	1,562	893	97	990	31	—	31	13	—	13
Aangenomen scholen . .	5	1,946	—	1,951	894	149	1,043	—	—	—	10	—	—
Aanneembare scholen . .	11	541	—	552	399	89	488	8	—	8	—	—	10
Provincie Limburg :													
Gemeentescholen . . .	16	366	—	382	207	7	214	3	—	3	—	—	—
Aangenomen scholen . .	12	869	—	881	374	34	408	—	—	—	—	—	—
Aanneembare scholen . .	34	197	—	231	137	14	151	21	—	21	—	—	—
Heel de streek :													
Gemeentescholen . . .	361	6,317	—	6,678	3,118	373	3,491	184	5	189	76	—	76
Aangenomen scholen . .	148	6,926	—	7,074	3,230	381	3,611	76	—	76	9	—	9
Aanneembare scholen . .	173	1,652	—	1,825	1,130	146	1,282	118	—	118	13	—	13

(1) De klassen met gemengd taalregiem worden gerangschikt onder de Fransche, Vlaamsche of Duitsche klassen, naar gelang van het overwicht dezer talen in het onderwijs.

(2) Met inbegrip der *kantons* Molenbeek en Anderlecht, die grootendeels behooren tot de Brusselsche streek.

AARD DER SCHOLEN	VOERTAAL				AANTAL KLASSEN WAAR DE TWEEDE TAAL WORDT ONDERWEZEN								
	Klassen (1)				FRANSCH			VLAAMSCH			DUITSCH		
	Fransch	Vlaamsch	Duitsch	TOTAAL	gedurende de kiasuren	na de kiasuren	TOTAAL	gedurende de kiasuren	na de kiasuren	TOTAAL	gedurende de kiasuren	na de kiasuren	TOTAAL
Brusselsche (1), Waalsche en Duitsche streken.													
Gebied Brussel :													
Gemeentescholen . . .	1,069	114	—	1,183	162	—	162	971	—	971	16	—	16
Aangenomen scholen . .	109	42	—	151	38	—	38	80	—	80	5	—	5
Aanneembare scholen . .	422	42	—	464	48	—	48	382	—	382	4	—	4
Gebied Nijvel :													
Gemeentescholen . . .	466	—	—	466	—	—	—	43	8	51	—	—	—
Aangenomen scholen . .	83	—	—	83	—	—	—	11	—	11	—	—	—
Aanneembare scholen . .	153	1	—	154	—	—	—	20	4	24	—	—	—
Provincie Henegouw :													
Gemeentescholen . . .	2,833	12	—	2,845	—	—	—	112	77	189	—	—	—
Aangenomen scholen . .	216	10	—	226	—	—	—	18	2	20	—	—	—
Aanneembare scholen . .	1,277	3	—	1,280	—	—	—	118	8	126	4	—	4
Provincie Luik													
Gemeentescholen . . .	2,150	47	212	2,409	211	—	211	81	71	152	174	72	246
Aangenomen scholen . .	83	6	5	94	2	—	2	16	—	16	1	—	1
Aanneembare scholen . .	852	5	1	858	5	—	5	129	7	136	28	—	28
Provincie Luxemburg :													
Gemeentescholen . . .	618	—	57	675	14	1	15	5	—	5	33	—	33
Aangenomen scholen . .	163	—	5	168	4	—	4	12	—	12	2	—	2
Aanneembare scholen . .	111	—	3	114	3	—	3	8	—	8	11	—	11
Provincie Namen :													
Gemeentescholen . . .	869	—	—	869	—	—	—	20	32	52	—	—	—
Aangenomen scholen . .	228	—	—	228	—	—	—	27	—	27	—	—	—
Aanneembare scholen . .	263	—	—	263	—	—	—	44	—	44	—	—	—
Het geheel der Brusselsche, Waalsche en Duitsche streck :													
Gemeentescholen . . .	8,005	173	269	8,447	387	1	388	1,232	188	1,420	223	72	209
Aangenomen scholen . .	882	58	10	950	44	—	44	164	2	166	8	—	8
Aanneembare scholen . .	3,078	51	4	3,133	56	—	56	701	19	720	47	—	47
Het Rijk :													
Gemeentescholen . . .	8,366	6,490	269	15,125	3,505	374	3,879	1,416	193	1,609	299	72	371
Aangenomen scholen . .	1,030	6,984	10	8,024	3,274	381	3,655	240	2	242	17	—	17
Aanneembare scholen . .	3,251	1,703	4	4,958	1,192	146	1,338	819	19	838	60	—	60
	12,647	15,177	283	28,107	7,971	901	8,872	2,475	214	2,689	376	72	448

(1) Niet inbegrepen de kantons Molenbeek en Anderlecht, die grootendeels behooren tot de Brusselsche streck.

**PROVINCIE BRABANT EN SCHOOLKANTONS BEVATTENTE DE GEMEENTEN
DER TAALGRENS.**

*Tabel der klassen, verdeeld volgens hun taalregiem
(toestand bij den aanvang van het schooljaar 1929-1930).*

AARD DER SCHOLEN	LAGERE KLASSEN					BEWAARKLASSEN				
	Fransch	Vlaamsch	Duitsch	Gemeengd regiem	TOTAAL	Fransch	Vlaamsch	Duitsch	Gemeengd regiem	TOTAAL
Gebied Brussel :										
Gemeentescholen . .	1,016	57	—	126	1,199	191	7	—	52	250
Aangenomen scholen .	92	20	—	44	156	10	4	—	17	31
Aanneembare scholen .	418	27	—	28	473	85	9	—	15	109
Gebied Leuven :										
Gemeentescholen . .	11	818	—	—	829	1	91	—	2	94
Aangenomen scholen .	—	323	—	—	323	—	110	—	—	110
Aanneembare scholen .	20	255	—	2	277	2	129	—	1	132
Gebied Molenbeek :										
Gemeentescholen . .	164	591	—	62	817	16	61	—	18	95
Aangenomen scholen .	9	286	—	4	299	3	66	—	—	69
Aanneembare scholen .	59	111	—	23	193	11	91	—	4	106
Gebied Nijvel :										
Gemeentescholen . .	468	—	—	4	472	59	—	—	—	59
Aangenomen scholen .	84	—	—	—	84	30	—	—	—	30
Aanneembare scholen .	152	1	—	—	153	53	—	—	—	53
Kanton Meenen :										
Gemeentescholen . .	—	57	—	—	57	—	7	—	—	7
Aangenomen scholen .	3	169	—	—	172	—	47	—	—	47
Aanneembare scholen .	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—
Kanton Moeskroen :										
Gemeentescholen . .	47	30	—	—	77	6	—	—	—	6
Aangenomen scholen .	78	54	—	—	132	21	18	—	—	39
Aanneembare scholen .	6	4	—	—	10	2	3	—	—	5

AARD DER SCHOLEN	LAGERE KLASSEN					BEWAARKLASSEN				
	Fransch	Vlaamsch	Duitsch	Gemeengd regem	TOTAAL	Fransch	Vlaamsch	Duitsch	Gemeengd regem	TOTAAL
Kanton Yper :										
Gemeentescholen . . .	15	44	—	1	60	—	7	—	—	7
Aangenomen scholen . .	43	94	—	—	137	8	22	—	—	30
Aanneembare scholen . .	—	17	—	—	17	—	14	—	1	15
Kanton Audenaerde :										
Gemeentescholen . . .	12	43	—	—	55	1	8	—	—	9
Aangenomen scholen . .	5	70	—	—	75	1	29	—	—	30
Aanneembare scholen . .	2	15	—	—	17	2	4	—	—	6
Kanton Frasnes-lez-Buissenaal :										
Gemeentescholen . . .	62	—	—	—	62	9	—	—	—	9
Aangenomen scholen . .	16	—	—	—	16	5	—	—	—	5
Aanneembare scholen . .	31	—	—	3	34	16	—	—	—	16
Kanton Lessen :										
Gemeentescholen . . .	69	1	—	11	81	14	1	—	—	15
Aangenomen scholen . .	11	3	—	15	29	6	3	—	—	9
Aanneembare scholen . .	26	1	—	2	29	9	2	—	—	11
Kanton Aubel :										
Gemeentescholen . . .	59	3	8	39	109	1	—	3	—	4
Aangenomen scholen . .	19	1	—	8	28	2	2	—	—	4
Aanneembare scholen . .	13	—	—	2	15	—	1	—	—	1
Kanton Hannut :										
Gemeentescholen . . .	64	33	—	4	101	6	—	—	3	9
Aangenomen scholen . .	4	—	—	4	8	1	—	—	—	1
Aanneembare scholen . .	15	—	—	1	16	3	—	—	3	6
Kanton Tongeren :										
Gemeentescholen . . .	13	58	—	—	71	3	—	—	—	3
Aangenomen scholen . .	2	47	—	—	49	—	11	—	—	11
Aanneembare scholen . .	3	17	—	—	20	4	7	—	—	11